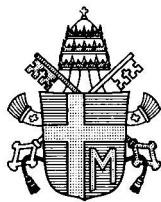

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЛИСТ
РИМСЬКОГО АРХИЄРЕЯ
ІВАНА ПАВЛА ІІ

З НАГОДИ 400-РІЧЧЯ
БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ УНІЇ

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЛИСТ
РИМСЬКОГО АРХИЄРЕЯ
ІВАНА ПАВЛА ІІ

З НАГОДИ 400-РІЧЧЯ
БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ УНІЇ

LIBRERIA EDITRICE VATICANA

CITTÀ DEL VATICANO

Дорогі БРАТИ і СЕСТРИ!

1. **Н**аближається день, коли Українська Греко-католицька Церква святкуватиме 400-річчя єдності між Єпископами Київської Митрополії і Апостольським Престолом. До цього з'єдинення дійшло під час зустрічі представників Київської Митрополії з Папою 23 грудня 1595 і його урочисто проголошено в Бересті над Бугом, 16 жовтня 1596 року. Папа Климент VIII своєю Апостольською конституцією *Великий і достойний найвищої хвали Господь*¹, оприлюднив цю подію для всієї Церкви і звернувся до Єпископів Митрополії з Апостольським листом *Благословенний нехай буде Пастир*², звіщаючи їм про довершене з'єдинення.

Вселенські Архиєреї уважно і дбайливо слідкували за болісним і часто драматичним шляхом цієї Церкви. Тут я хотів би особливо пригадати Енцикліку Папи Пія XII *Всі східні*, який у грудні 1945 року написав незабутні слова на згадку 350-ої річниці відновлення

¹ «*Magnus Dominus et laudabilis nimis*» – пор. *Bullarium Romanum* V/2 (1594-1602), 87-92.

² «*Benedictus sit Pastor*» – пор. WELYKYJ A., *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia*, t. I, p. 257-259.

повної єдності з Апостольською Столицею³.

Берестейська Унія відкрила нову сторінку історії цієї Церкви⁴, яка сьогодні бажає радісно співати гимн подяки і прослави Тому, хто ще раз перевів її від смерті до життя і яка з новим запалом бажає далі прямувати шляхом, що його накреслив Другий Ватиканський собор.

До вірних Української греко-католицької Церкви на рідних землях приєднуються у молитві і подяці греко-католицькі Церкви діаспори, які беруть свій початок від Берестейської Унії, разом з іншими східними Церквами й усією Церквою.

Також і я, Єпископ Риму, бажаю духовно з'єднатись з католиками візантійської традиції цих земель, бо вже довгий час, починаючи від мого пастирського служіння у Польщі, я відчував не тільки духовну, але й фізичну близькість до цієї Церкви, яка тоді переживала жорстоке випробування. І тому після мого обрання на Престол св. Петра, йдучи за моїми Попередниками, я вважав моїм невідкладним обов'язком підняти голос в обороні її права на існування і вільне визнання віри, яких вона була позбавлена. Ось тепер маю привілей зі зворушенням святкувати разом з нею дні приверненої свободи.

³ «*Orientalis omnes*» – пор. Acta Apostolicæ Sedis (= AAS) 38(1946), 33-63.

⁴ Пор. Іван Павло II, Лист до Верховного Архієпископа Львова Кардинала Івана Любачівського (25 травня 1995), 3: *L'Osservatore Romano*, 5 травня 1995, стор. 6.

В пошуках єдності

2. Святкування Берестейського з'єдинення слід розглядати в контексті Тисячоліття Хрещення Київської Русі. Сім років тому, а саме 1988 року, ця подія була дуже врочисто відсвяткована. З цієї нагоди я видав два документи: Апостольський лист *Ідіть по всьому світу* з 25 січня 1988 року для всієї Церкви⁵, і Послання *Великий дар Хрещення* з 14 лютого цього ж року, – звернене до українських католиків⁶. Властиво тоді йшлося про святкування того основного моменту, який вплинув на формування християнської та культурної ідентичності тих народів і має особливе значення, бо випливає з того факту, що в той час Церкви візантійської традиції і Римська Церква перебували ще у повній єдності.

З часів поділу, що зранив єдність між Заходом і візантійським Сходом, робилися часті та серйозні спроби відновити повну єдність. Тут хочу пригадати дві дуже важливі події: Ліонський Собор 1274 року і, особливо – Собор Флорентійський 1439 року, коли були підписані протоколи єдності зі Східними Церквами. На жаль, різні причини перешкодили, щоб можливості, які знаходились у цих угодах, принесли очікувані плоди.

⁵ «*Euntes in mundum*» – пор. AAS 80(1988), 935-956.

⁶ «*Magnum Baptismi donum*» – пор. там же, 988-997.

Єпископи Київської Митрополії, відновляючи єдність з Римом, виразно посилалися на рішення Флорентійського Собору, тобто того собору, в якому, серед інших, взяли безпосередню участь представники Константинопольського Патріархату.

У контексті цих подій особливо вирізняється постать Київського митрополита Ісидора, вірного речника і оборонця рішень того Собору, що був змушений за свої переконання витерпіти вигнання.

Єпископи, які сприяли з'єднанню, та їхня Церква, ще дуже добре пам'ятали про первісну тісну злуку із своїми православними братами, не кажучи вже про повне усвідомлення східної ідентичності їхньої Митрополії, яку слід було дбайливо зберігати також і після з'єдинення. В історії Католицької Церкви дуже важливим є той факт, що це цілком справедливе бажання було пошановане і що акт з'єдинення не означав переходу на латинську традицію, як це дехто думав, що так мало б статися. Їхній Церкві признано право управління власною ієрархією, із своїм особливим устроєм, а також право зберігати свою власну східну літургійну та духовну спадщину.

Між переслідуванням та розквітом

3. Після з'єдинення українська греко-католицька Церква пережила період розквіту свого церковного устрою, що сприятливо вплинуло на релігійне життя, формування клиру та на духовне піднесення вірних. Велике значення, з помітною передбачливістю, надавалось вихованню. Завдяки цінному вкладу Василіянського чину та інших монаших згромаджень, значно зросло і поширилось вивчення священних дисциплін та рідної культури. Однією з могутніх постатей нашого століття, що мала надзвичайно великий авторитет і зуміла, не згадуючи вже про його свідчення терпіння заради Христа, був митрополит Андрей Шептицький. В його особі поряд з освіченістю і духовною витонченістю гармонійно поєднався незвичайний дар організатора, який засновував школи та академії, підтримував богословські студії і світську науку, пресу, сакральне мистецтво і зберігання історичних пам'яток.

Однак, такий розквіт церковного життя завжди супроводжувався драмами непорозумінь та опорів, жертвою яких став прославлений архієпископ Полоцький і Витебський Йосафат Кунцевич. Його мучеництво було увінчане нев'ягучим вінком вічної слави, а тіло тепер спочиває у Ватиканській базиліці, де він постійно приймає вдячний і зворушливий

уклін та вшанування усього католицького світу.

Труднощі й терпіння чергувались між собою безупинно. Папа Пій XII згадав їх у своїй Енцикліці *Всі східні*, в якій, зупиняючись на попередніх переслідуваннях, вже передбачає нові драматичні гоніння атеїстичним режимом⁷.

Між героїчними свідками як правд віри, так і людської гідності, що особливо визначились в ті тяжкі роки, відзначається постать тодішнього митрополита Йосифа Сліпого. Його мужність у поборюванні труднощів заслання і ув'язнення протягом вісімнадцяти років та незламна віра у воскресіння своєї Церкви, ставлять його серед найбільших ісповідників віри наших часів. Не можна забути і його численних співбратів по стражданнях, особливо єпископів Григорія Хомишина та Йосафата Коциловського.

Ці бурхливі події сильно захитали Церкву в Батьківщині. Але Боже Провидіння уже наперед так установило, що численні діти цієї Церкви змогли віднайти шлях порятунку для себе і свого народу. Вони, починаючи з ХІХ століття, численно поселювалися за океаном. Еміграційні течії запровадили їх до

⁷ Пор. ААС 38 (1946), 54-57. Ті побоювання сумно підтвердилися кілька років пізніше, як точно відзначив той же Папа в Енцикліці *Orientalis Ecclesias* (15 грудня 1952): ААС 45 (1953), 7-10.

Канади, Сполучених Штатів Америки, Бразилії, Аргентини й Австралії та інших країн. Апостольський Престол старався завжди йти назустріч їхнім потребам, допомагаючи їм та установлюючи для них душпастирські структури на нових поселеннях аж до утворення справжніх і власних Єпархій. Під час атеїстичного переслідування на їхніх праатьківських землях, ці вірні з повною свободою могли мужньо та відважно підносити свій голос в обороні рідної Церкви. Їхній сильний голос відстояв на міжнародному *форумі* право на релігійну свободу для переслідуваних братів, підсилюючи, таким чином, заклик Другого Ватиканського собору на захист релігійної свободи⁸ і діяльність Апостольського Престолу, розгорнуту у цьому напрямку.

4. Вся католицька Спільнота зі зворушенням згадує жертви стількох лихоліть. Мученики та ісповідники віри Церкви в Україні дають нам гідний подиву приклад вірності, ціною власного життя. І ми, упривілейовані свідки їхньої жертви, свідомі того, що вони спричинилися до підтримування гідності світу, який, як здавалось, потопав у варварстві. Вони пізнали правду і правда визволила їх.

⁸ Пор. Деклярацію про релігійну свободу *Dignitatis humanae*.

Християни Європи і цілого світу, схилені в молитві на порогах концентраційних таборів і в'язниць, повинні бути вдячні їм за це їхнє світло, бо це було світло Христове, яким вони засяяли у темряві. Не дивлячись на те, що темрява впродовж довгих років видавалась для людського ока непереможною, однак, вона не могла погасити цього світла, що було Божим світлом і, одночасно, світлом людини покривдженої, проте незламної.

Така спадщина страждань і слави знаходиться сьогодні на історичному переломі. Впали тюремні кайдани і Греко-католицька Церква в Україні знову вільно дихає повітрям свободи, повністю віднаходячи властиву їй активну роль у Церкві та в історії. Це делікатне і провидінне завдання сьогодні вимагає особливого роздумування, щоб його виконати розумно і передбачливо.

Слідами Другого Ватиканського Собору

5. Святкування Берестейської Унії слід сприйняти і пояснювати у світлі повчань Другого Ватиканського собору. Здається, що саме цей аспект є найважливішим, щоб зрозуміти вагомість тих роковин.

Відомо, що Другий Ватиканський собор передусім звернув особливу увагу на таїнство Церкви, так що одним з найважливіших документів, які він опрацював, була Конституція *Світло народів*. Власне, поглиблюючи це питання, Собор надає особливого значення екуменізму. Підтвердженням цього є декрет *Старання про відновлення єдності*, який пропонує дуже ясну програму дій на майбутнє щодо єдності християн. Хоч від закінчення Собору минуло 30 років, все ж таки, мені видалось доречним повернутись до цієї програми в Енцикліці *Щоб усі були одно*, опублікованій 25 травня цього року⁹. Вона окреслює екуменічні заходи, що мали місце після Другого Ватиканського собору і, одночасно, в перспективі Третього Тисячоліття християнства, старається відкрити нові можливості на майбутнє.

Розглядаючи святкування наступного року в контексті роздумів про Церкву, започат-

⁹ «*Ut unum sint*» – пор. *L'Osservatore Romano*: 31 травня 1995 року, стор. 1-8.

кованих Собором, я, передовсім, дуже хотів би заохотити до поглиблення властивого посланництва, яке Українська греко-католицька Церква покликана сповняти в екуменічному русі сьогодні.

6. Дехто бачить в існуванні східних католицьких Церков перешкоду на шляху до екуменізму. Другий Ватиканський собор не оминув нагоди розглянути цю проблему, вказуючи на перспективи її вирішення, як у декреті про екуменізм *Старання про відновлення єдності*, так і в декреті *Східних Церков*, які спеціально присвячені цим проблемам. Обидва документи написані в перспективі екуменічного діалогу зі східними Церквами, що не є у повній спільності з Римським Престолом, у такий спосіб, щоб краще оцінити ті багатства, що їх інші Церкви мають спільно з католицькою Церквою, і щоб на таких спільних багатствах будувати пошук щораз глибшої та повнішої єдності. Насправді, «екуменізм наміряє працювати у напрямі зростання вже існуючої частинної єдності між християнами до повної єдності в істині та любові»¹⁰.

Щоб сприяти діалогу з Візантійським православ'ям, після Другого Ватиканського собору була створена спеціальна двостороння

¹⁰ Там же 14, стор. 2.

комісія, до членів якої включені також представники східних католицьких Церков.

У різних документах докладались зусилля до того, щоб поглибити взаєморозуміння між православними та католицькими східними Церквами, що дало вже свої позитивні результати. В Апостольському листі *Світло Сходу*¹¹ та в Енцикліці *Щоб усі були одно*¹² я говорив уже про елементи освячення та правди¹³, спільні для християн Сходу і Заходу, а також про методи, що їх бажано дотримуватись у пошуках повної єдності між Католицькою та Православними Церквами, у світлі еkleзіологічного поглиблення, здійсненого Другим Ватиканським собором: «Сьогодні ми розуміємо, що єдність можна досягнути за допомогою Божої любові тільки в тому випадку, коли Церкви спільно будуть цього бажати, в повній пошані окремих традицій та необхідної автономії. Ми знаємо, що це може звершитись лише у випадку любові між Церквами, котрі відчувають, що вони покликані виявляти щораз більше єдину Христову Церкву, народжену з єдиного Хрещення та з

¹¹ Пор. Апост. лист *Oriente lumen* (2 травня 1995): 18-19; *L'Osservatore Romano*, 2-3 травня 1995, стор. 4.

¹² Пор. Енцикліку *Ut unum sint* (25 травня 1995), 12-14; *L'Osservatore Romano*, 31 травня 1995, стор. 2.

¹³ Пор. Всел. Собор Ватиканський II, декрет про єкуменізм *Unitatis redintegratio*, 3.

єдиної Євхаристії, і котрі хочуть бути сестрами»¹⁴. Поглиблення вчення про Церкву під час і після Собору накреслило шлях, який можна назвати новим на дорозі до єдності: шлях діалогу правди, що живиться і підтримується діалогом любові (пор. Еф. 4,15).

7. Вихід з підпілля означав радикальну зміну в ситуації Української греко-католицької Церкви. Вона опинилась перед важкими проблемами відбудови структур, яких була повністю позбавлена і, загально кажучи, мусіла докласти чимало зусиль у віднайденні своєї повної ідентичності, і то не тільки внутрішньої, але також у взаєминах з іншими Церквами.

Господеві належить подяка за те, що дозволив їй святкувати цей ювілей в умовах віднайденної релігійної свободи. Йому належить також подяка за зростання діалогу любові, завдяки якому були здійснені значні кроки на шляху до бажаного примирення з православними Церквами.

Міграційні процеси й численні виселення намалювали нову релігійну карту тих країн; багато років державного атеїзму залишили глибокий слід у людських душах; ще не вистачає духовенства, щоб задовільнити величезні потреби релігійної та моральної відно-

¹⁴ ІВАН ПАВЛО ІІ, Ап. лист *Oriente lumen* (2 травня 1995), 20: *L'Osservatore Romano*, 2-3 травня 1995, с. 4.

ви: ось деякі з найбільш драматичних вимог, перед якими знаходяться усі Церкви.

Ці труднощі можна розв'язати тільки спільним свідченням любові, щоб проповідь Євангелія не зазнавала перешкод. Як я вже сказав у Апостольському листі *Світло Сходу*, «сьогодні ми можемо або співпрацювати у проповідуванні Царства, або стати винуватцями нових поділів»¹⁵. Нехай Господь спрямує наші кроки на дорогу миру.

Кров мучеників

8. Відзискавши свободу, ми не можемо забувати переслідувань і мучеництва, що їх на своєму тілі у тих регіонах зазнали як католицькі, так і православні Церкви. Тут йдеться про дуже важливу особливість Церкви усіх часів, про яку я вже згадував в Апостольському листі *Наближення третього тисячоліття*¹⁶. Ідеться про спадщину, що має особливіше значення для Церков Європи, які нею глибоко позначені. І про неї слід нам роздумувати у світлі Божого Слова.

Отже, невід'ємною частиною цієї нашої релігійної пам'яті є обов'язок пригадувати

¹⁵ Там же, ч. 19: *L'Osservatore Romano*, 2-3 травня 1995, стор. 4.

¹⁶ «*Tertio millennio adveniente*» – пор. AAS 87 (1995), 29-30; Енцикліка *Ut unum sint*, 84: *L'Osservatore Romano*, 31 травня 1995, стор. 7.

собі значення мучеництва, вказуючи на пошанування всіх конкретних свідків віри у тому переконанні, що давній вислів Тертуліана актуальний ще й сьогодні: «Кров мучеників – насіння Християн»¹⁷. Ми, християни, маємо вже спільний мартиролог, в якому Бог підтримує та здійснює між хрещеними спільність у найважливішій вимозі віри, засвідченій жертвою власного життя. Дійсна спільність, хоч і недосконала, що вже існує між католиками й православними у їхньому церковному житті, набуває своєї досконалості у всьому тому, що «ми вважаємо вершиною Божої ласки, тобто мучеництво аж до смерті, – найправдивіша участь з Христом, який проливає свою кров і в цій жертві зближує тих, що колись були далекі між собою» (пор. Еф 2, 13)¹⁸.

Спогад про мучеників не може бути стертий з пам'яті Церкви й людства, незалежно від того, жертвами якої ідеології вони стали – Сходу чи Заходу, бо всіх їх об'єднало насильство, яке – з ненависті до віри – було вчинене над гідністю людської особи, створеної Богом «на Його образ і подобу».

¹⁷ «*Sanguis martyrum, semen Christianorum*» – Апол., 50, 13: CCL I, 171.

¹⁸ ІВАН ПАВЛО II, Енцикліка *Ut unum sint* (25 травня 1995), 84: *L'Osservatore Romano*, 31 травня 1995, с. 7.

Христова Церква – єдина

9. «Вірую в єдину, святу, соборну й апостольську Церкву». Ця ісповідь віри, що міститься в Нікейсько-Константинопольському символі, є спільною для всіх християн, як для католиків, так і для православних. Це підкреслює, що вони не тільки вірують в єдність Церкви, але й живуть і хочуть жити в одній і неподільній Церкві, яку заснував Ісус Христос. Відмінності, що виникли й розвинулись в ході історії між східним і західним християнством, – це переважно відмінності, що походять з культури і традицій. У цьому випадку, «закономірна різниця зовсім не суперечить єдності Церкви, але, навпаки, додає краси і немало сприяє у виконванні її посланництва»¹⁹.

Папа Іван XXIII любив повторювати: «Багато сильнішим є те, що нас об'єднує, ніж те, що нас роз'єднує». Я переконаний, що такий дух може бути дуже корисним для всіх Церков. Понад тридцять років пройшло з того часу, як Папа сказав ці слова. Чимало ознак вказують нам на те, що за той час християни поступили вперед на цьому шляху. Промовистими знаками цього є братні зустрічі між Папою Павлом VI та вселенським Патріярхом Атенагором I, як і ці, що я особисто мав з вселенськими Патріярхами Димирієм та,

¹⁹ Там же, 50, стор. 5.

недавно, з Вартоломеем, а також з іншими достойними Патріярхами Церков Сходу. Все це, разом з численними ініціативами зустрічей та діалогів, які всюди підтримані в Церкві, додає нам надії. Святий Дух, що є Духом єдності, не перестає діяти між християнами, хоч вони ще між собою розділені.

Однак, людська неміч і гріх продовжують чинити опір Духові єдності. Деколи навіть складається враження, що існують сили, готові на все, аби тільки загальмувати, а навіть і знищити процес єднання між християнами. Але ми не можемо відступати. Ми щоденно мусимо знаходити в собі сміливість і мужність, що одночасно є даром Духа і плодом людських зусиль, щоб іти далі розпочатим шляхом.

10. Передумуючи події Берестейської Унії, запитаймо себе: яке значення має сьогодні ця подія. Тоді йшлося про єдність, що стосувалася тільки обмеженої географічної території, однак вона стала важливою для цілого ходу екуменізму. Східні католицькі Церкви можуть дати свій дуже важливий вклад в екуменічний рух. Про це нам нагадує Соборовий декрет *Східних Церков*: «Східні Церкви, що в єдності з Римським Апостольським Престолом, мають особливий обов'язок сприяти єдності всіх християн, зокрема східних, згідно з засадами декрету про еку-

менізм, що його затвердив цей Священний Собор; і то передусім молитвою, прикладом життя, ревною вірністю старовинним східним традиціям, глибшим взаємопізнанням, співпрацею і братньою пошаною до вчинків і почуттів»²⁰. З цього випливає їхній обов'язок старанно втілювати в життя вищесказане. Від них вимагається визнання, повного покори й вдячності Святому Духові, який веде Церкву до мети, що їй призначив Спаситель світу.

Час молитви

11. Головною ознакою, яка повинна визначати святкування цього ювілею – буде, отже, молитва. Вона є, насамперед, подякою за всі отримані протягом століть ласки, у змаганні за єдність Церкви, зокрема, за спонуку до цього, яка вийшла від Другого Ватиканського собору.

Вона є актом подяки Господеві, який керує ходом історії, за дар відзисканої релігійної свободи, в якій святкується цей ювілей. Вона є також благанням до Духа Утішителя, щоб благословив зростання всього того, що сприяє єдності і щоб додав відваги та мужності всім тим, що згідно з настановами

²⁰ *Orientalium Ecclesiarum*, ч. 24.

Соборового декрету *Старання про відновлення єдності*, беруть участь у цій, Богом благословенній справі. Вона є благанням, щоб отримати дар братньої любові, прощення образ і несправедливостей, які доводилось зносити протягом усієї історії. Вона є благанням, щоб животворящий Господь своєю силою обернув на добро навіть те жорстоке та багатоліке зло, спричинене людською злобою. Ця молитва є також надією на краще майбутнє єкуменічного руху. Божа сила є більшою від усіх людських немочей, як давніх, так і нових. Якщо цей ювілей Української греко-католицької Церкви, на порозі Третього Тисячоліття, позначить хоч би один крок вперед у напрямі до повної єдності християн, то це буде передусім ділом Святого Духа.

Час роздумів

12. Крім цього, ювілейні святкування стануть нагодою до роздумів. Насамперед, Українська греко-католицька Церква, запитає себе про те, яке значення має для неї повна єдність з Апостольським Престолом, а також і про те, що ця єдність означатиме для неї в майбутньому. Вона з покірною вдячністю прославлятиме Бога за свою героїчну вірність Петровому Намісникові і, просвічена Святим Духом, зрозуміє, що саме ця вірність

вимагає сьогодні від неї ревної праці для єдності усіх Церков. За цю вірність в минулому вона заплатила стражданнями і мучеництвом, але все це є жертвою, принесеною Богові, щоб виблагати в Нього бажану єдність.

Вірність давнім східним традиціям є одним із засобів, що їх мають у своєму розпорядженні східні католицькі Церкви, щоб сприяти єдності християн²¹. Соборовий декрет *Старання про відновлення єдності* дуже виразно заявляє: «Слід усім пам'ятати, що надзвичайно важливим є: знати, шанувати, охороняти й плекати цю багатющу літургійну та духовну спадщину східних, щоб вірно зберігати повноту християнської традиції і довести до поєднання між християнами Сходу і Заходу»²².

²¹ *Пор. там же.*

²² *Unitatis redintegratio*, ч. 15.

Пам'ять, довірена Марії

13. Не переставаймо довіряти бажання повної єдності християн Пресвятій Богородиці, завжди присутній у ділі Господа та Його Церкви. Восьмий розділ догматичної Конституції *Світло народів* вказує на Марію, як на Ту, котра нас випередила на нашому земному шляху. Вона ніжно присутня у Церкві, яка, на завершення Другого Тисячоліття, старається знову встановити між усіма віруючими у Христа ту єдність, яку Він сам для них бажає. Марія є Матір'ю єдності тому, що Вона Мати єдиного Христа. Якщо за діянням Святого Духа Марія привела на світ Божого Сина, котрий від Неї отримав людське тіло, то Вона гаряче бажає видимої єдності також всіх віруючих, які разом творять містичне Тіло Христове. Ми впевнені, що почитання Марії, яке так міцно об'єднує Схід і Захід, сприятиме з'єднанню.

Пресвята Діва, що завжди і всюди присутня між нами, у численних храмах і в молитовному житті багатьох родин, безустанно говорить нам про єдність, за яку постійно вставляється перед Богом. Якщо сьогодні, з нагоди святкувань Берестейської Унії, ми згадуємо про те, які чудові скарби почитання Божої Матері зумів зберегти християнський люд України, то захоплені історією, духовністю та молитвою тих народів, не

можемо не зробити відповідних висновків щодо єдності, бо з цими скарбами вони так дуже тісно пов'язані.

Марія, що завжди була натхненням у до-свідченнях для батьків та матерів, для молоді, хворих і похилих віком; Марія – вогняний стовп, який провадив стількох мучеників за віру, без сумніву, приготує так бажану єдність усіх християн, стосовно якої Греко-католицька Церква в Україні має виконати своє завдання.

Церква висловлює свою подяку Марії і благає зробити нас співучасниками Її старань на користь єдності. Віддаймося Їй з синівським довір'ям, щоб колись бути разом з Нею там, де Бог буде всім у всіх.

Для Вас, найдорожчі Брати і Сестри, моє Апостольське Благословення.

З Ватикану, 12 листопада, Пам'ять святого Йосафата, року 1995, вісімнадцятого мого Понтифікату.

Joannes Paulus II

З М І С Т

<i>У пошуках єдності</i>	5
<i>Між переслідуванням та розквітом</i>	7
<i>Слідами Другого Ватиканського Собору</i>	11
<i>Кров мучеників</i>	15
<i>Христова Церква – єдина</i>	17
<i>Час молитви</i>	19
<i>Час роздумів</i>	20
<i>Пам'ять, довірена Марії</i>	22

*Переклад о. Григорія
Гіжуринця, SOD*

